

Tizenhetedik évfolyam.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK A MAGYAR SZÓ-VAL EGYÜTT:

Egész évre 20 korona. || Negyedévre 5 korona.
Fél évre . . 10 „ || 1 hónapra . . 1 K 80 f.

Egyes példány Budapesten a vidéken és a pályaudvarokon 6 fillér.

Szerkesztőség: V., Szalay-utca 2.
Kiadóhivatal: VI., Andrassy-ut 88.BUDAPESTI
Esti lap. NAPLÓ

A főváros — saját polgárainak ítélőszéke előtt.

(s. m.) Tizenkét fővárosi polgár tegnap mint esküdtribóság fölmentette ennek a lapnak egyik munkatársát. Az ítélet alapjául szolgáló ujságcikk a főváros gazdálkodását bírálta. Négy esetben kimutattuk, hogy a főváros olyan üzleteket köt, melyek közönségét megkárosítják. Az esküdtek verdiktje megállapította, hogy közérdekből igazat irtunk. Az esküdtek ítélete ezzel lesújtott a fővárosi ügyek intézőinek fejére. És mivel tegnap a főváros saját polgárai ítelték el városuk gazdálkodását, tehát szabad remélni, hogy ez az ítélet Budapest kormányzatában egy nagy erkölcsi átalakítás kiindulópontja lesz.

Ha a tegnapi tárgyaláson jól láttunk az esküdtek lelkébe, akkor jogosan illesztünk az ő ítéletükhöz bizonyos irányban néhány enyhítő szót. Ez az ítélet, épen úgy, mint a mi bírálatunk, nem annyira Budapest tisztviselői kara ellen irányult, mint inkább azon testület ellen, melytől az egész tisztikar, annak kicsinye-nagyja egyaránt függ — egy önzetlenebb kezeknek szánt autonómia jogán. A főváros tisztviselőinek állása, kenyere, előléptetése, jövője a közgyűlés kezében van. Aki élni akar, annak úgy kell dolgoznia, ahogyan a közgyűlést alkotó klikkek követelik. És a mi bírálatunk, valamint kétségkívül az esküdtribóság tegnapi ítélete is a függő helyzetük alatt nyögő tisztviselők mögött a mindnyájunk önkormányzati jogaival rutul visszaélő klikkeket kereste.

Az a négy eset, melyet a tegnapi verdikt alapjául szolgáló cikk felsorolt, sokkal világosabb és világosságában sajnos sokkal sötétebb, semminthogy a tegnapi per igazi vádlottja, a főváros, megmenekülhetett volna az ítélettől. Az egyik esetben évi husz aranyért bérbe adtak egy olyan üzletet, melyért a közügyekben kötelező pályázat kiírásával bizonyára százszor annyit lehetett volna kapni. A második esetben egy vendéglői bérletről volt szó, olyan rossz föltételek mellett, hogy a sajtó egy részének leleplező és bíráló cikkei után maga a város is jónak látta ezt az ügyletet félbehagyni. A harmadik esetben persze megint pályázat nélkül kiadtak egy üzletet, az állatkerti mozit, évi 1500 korona bérért, holott egy másik vállalkozó, mihelyt tudomást szerzett a dolgról, rögtön kétszer annyit kínált. A negyedik eset a kőbányai sertésszállások megváltása, melyből a tegnapi tárgyalás közbírója valami nagyon bonyolódott ügyet próbált csinálni, holott a tényállás épen magának az ügyésznek számadatai szerint egyszerűen annyi, hogy a város egy bizonyos érdekességnek 727 ezer koronáért, sem többért, sem kevesebbért, oda-

adott 110 hold városi telket, mely a város becslése szerint 4 milliót, más becslések szerint azonban 6 milliónál is többet ér.

Ennek a négy esetnek száraz, egyszerű tartalma minden becsületesen és tárgyilagosan gondolkodó ember előtt bebizonyítja, hogy a tegnapi esküdtszék nem is tehetett másként: a látszólagos vádlottat, az ujságíró, föl kellett mentenie, hogy az igazi vádlottakat, az ilyen ügyleteknek sötét háttérben bujkáló, előszobákban kilincselő értelmi szerzőit kegyetlenül elítélje. Pedig ez a négy eset csak egynehány csöpp a főváros káros üzleteinek tengeréből. Ha csak a magunk szerény, de kitartó munkáján igyeckünk végig tekinteni, oh! de hányat találunk a tegnapi négyenél súlyosabbat.

Ott vannak például a különféle telekvásárlások. A belvárosi Zichy-féle ház, melyet a város egy millióért vett meg, holott ügynökök 700 ezer koronáért kínálgatták. Mikor a közgyűlés ezt a házat megvette, akkor történt az a kulturállamokban mindenestre nem gyakori eset, hogy a polgármester a közgyűlés előtt becsületszavát adta, hogy a ma letárgyalandó ügyleteken nem keres senki!

Ott vannak más ingatlan vételek. A zuglói telkek, melyeket a város 12 és fél koronájával vett egy gróftól, aki rövid idővel azelőtt 5 koronát adott értük. Az angyalföldi telkek, melyekről mi lepleztük le, hogy egy fővárosi bizottsági tagnak proviziós levele van az eladóktól az ügylet megkötésének esetére. Vagy az a Károly-köruti ház, melyet 50 százalékkal túlfizetett a város azon a címen, hogy ez lesz az Erzsébet-sugarat torkolata. Igaz, hogy az eladó isten éltesse! — demokrata.

Ott van az Auer-ügy. Kétszer is megpróbálták, hogy egy részvénytársaságnak odaadják a főváros pénzét és az Auer-égőket fogyasztó közönség kiuzsorázásának monopóliumát. Kétszer igazán csak mi vertük vissza. Most halljuk, hogy suttyomban mégis csinálják megint. Vagy ott van a városi villamos vasut ugynevezett megváltása, amely eredményezett ugyan jó néhány millió túlfizetést és egy vagy két reggeli órára szóló munkásjegyeket, de azt nem eredményezte, hogy igazán a közönség érdeke érvényesüljön a közforgalomban. És ott van az autotaxi, amelyik nincs és ugyan ki ne tudná, hogy miért nincs?

Az utolsó napokban is kezdett készülni egy városi ügy. Arról van szó, hogy a város két legértékesebb telkét odaadják egy csoportnak. Ez a csoport kölcsönt venne föl a város telkére és ebből a város földjére táblá-

zott pénzből építene magának százezreket jövedelmező szállodákat. A sajtó kifakadásai ezt az ügyet is már egyszer eltemették. De kezd már kikelni sirjából. Élesztgetik a titkos erők, melyekről nem tudjuk, hogy mi csodák, kiesodák, de azt tudjuk, hogy — nekünk is próbáltak kínálni . . .

Vagy menjünk vissza régebbiekre, nagyobbakra. Például a földgáz ügyére. Erdélyben kifogyhatatlannak látszó gázkutak vannak. Tudósok kiszámítják, hogy ha a város annak a gáznak egy részét idevezeti, akkor azalatt, amíg a forrás elapad, nemcsak a vezeték amortizációját és nemcsak egy annak idején építendő és legmodernebb berendezésű gázgyár költségeit keresheti meg, hanem még ennek dacára is a mai ár felén láthatja el gázzal a főváros fogyasztóit. De jön az az érdekelttség, melynek a gázgyártás pénz- és hatalomforrása, jön, megmozdul, láthatatlanul dolgozik és — Erdélyt már majd szétveti a metángáz, mi pedig mégis 20 filléres légszeszszel világítunk. És ez az érdekelttség intézi a mi fővárosunknak jóformán összes ügyeit!

Itt már rengeteg millióról van szó. De még ez az eset is eltörlődik a gázüzem városításának esete mellett. Ez volt nekünk az alapvető ügy. Addig is csak félfüllel hallgattuk a városról szóló suttogásokat. Akkor kezdtünk világosan látni. A dolog így fejlődött: mindig sejtettük, hogy a városnak a triezsti gáztársulattal kötött régi szerződése rossz. De leginkább akkor láttuk ezt, mikor a társulat új szerződést ajánlott. Ez a szerződés a tervezett időre legalább 50 millióval volt előnyösebb a réginél. Vajjon mennyit kereshetett a társulat azon a régi szerződésen? Mikor ezt az új szerződést megláttuk, tisztában voltunk azzal, hogy a régi nagyon rossz volt, de azt hittük, föltehetjük, hogy az új, mely ennyivel jobb, — most már csakugyan jó.

Ekkor történt, hogy jött egy francia csoport és tett a városnak egy 120 millióval jobb ajánlatot! Megdöbbsentünk és követeltük a két ajánlat hivatalos összehasonlítását, valamint az esetleges házi kezelés várható eredményének hivatalos kiszámítását. Az illetékes ügyosztály munkához látott és hivatalosan kimutatta, hogy a gázüzem házi kezelése a fővárosra nézve a francia ajánlatnál 80, a triezsti gázgyár ajánlatánál pedig 200 millióval jobb!

Mikor így megismertük az ügyosztály munkájának eredményét, kötelességünknek tartottuk munkához látni mi is. Akkor már együtt volt, meg volt gyurva az a többe-

mely a 200 milliót kész volt elajándékozni, kész volt elfogadni a trieszti társulat szerződését. Az egész sajtó ennek a klikknek a nótáját fujta. Nekünk is zsebünkben volt az irás róla, hogy mennyit kapunk, ha a főváros a trieszti szerződést elfogadja. Eldobtuk az irást és egészen egyedül, de fölvertve az igazság erejével, — lehetlenné tettük a mérényletet. Megmentettünk Budapest közönségének 200 milliót!

Még sok esetet tudnánk egymás mellé sorolni. Például azt, hogy ahelyett, hogy a gázszerződés lejártával készen állt volna az új gyár, az érdekeltség abba a kényszerhelyzetbe hozta a fővárost, hogy ha már a szerződést nem újítja meg, legalább kénytelen legyen 20 millióért megvásárolni a trieszti társulat elavult, ócska telepét, melyet három-négy év múlva kénytelen lesz lebontani és amely ma is csak annyit ér, mint a hozzátartozó ócskavas. Például ezt és például még sok más. De egyszerre ennyi is elég. Elég sok millióról van szó már az elmondottakban is. Elég maga az a 200 millió is, melyről a gázüzem városításánál volt szó. Mióta ezt az összeget megmentettük Budapest tönkrement polgárainak, azóta neveznek bennünket a városházán „a főváros rágalmazóinak”. Ezerszer kértük őket, ha rágalmazók vagyunk, állítsanak a bíróság elé. Négy éven át hiába kértük. Most végre négy kisebb-szerű ügyben megpróbálták és — rajtavésztettek. Budapest polgárai nem bennünket ítélték el, hanem őket.

Budapesten, sajnos, kétféle sajtó van. Az egyik résznek ma az a különös ismertető jele, hogy vagy egészen vagy legalább is részben elsikkasztja a város közönsége elől az esküdtbírósg tegnapi ítéletét. A sajtónak ezt a részét lesújtja a tegnapi verdikt. Mert a sajtónak ez a része szereti a főváros üzleteit. Ő tudja, miért szereti. És érzi, hogy szerelmének tárgya szegyenbe dült a tegnapi határozattal.

A sajtónak van azonban még egy másik része is. Vannak Budapesten még olyan újságírók is, akik tollukkal a száraz kenyérükön kívül még csak — az igazságot akarják megkeresni. Az igazságot keresni pedig már Prometheus óta kicsit hálátlan mesterség. Az ember maga soh'se biztos a keselyűktől... Csak az a jó, hogy akinek elég az erkölcsi ereje ahhoz, hogy az igazságot keresse, nem fél a keselyűktől sem. Vannak még a magyar sajtóban a prometheusoknak ilyen — jelentőségükben elismerjük, hogy törpe, de lelkesedésükben óriás utódaik. És ezeket az újságírókat fölemeli, új erővel tölti el, új küzdelemre biztatja annak a tegnapi tizenkét becsületes polgárnak igazmondása. Tegnap-óta megint érdemes Budapesten megvédeni a közérdeket az igazság erejével!...

Külpolitikai hírek.

Az osztrák miniszterelnök beszéde. Bécsből jelentik: A képviselőház mai ülésén Stürgkh gróf miniszterelnök nagy beszédet mondott. Kiváló örömet fejezte ki a fölött, hogy a véderőreform elintézésével a parlamenti munkának emlékezetes alkotását hozta létre a képviselőház. Megemlékezik még a miniszterelnök arról, hogy a delegáció a külügyi feszültség időszakában a fegyveres hatalomnak hazafias készséggel és gyors elhatározással bocsátotta rendelkezésére a feltétlenül szükséges fejlesztés eszközeit. Ezután a csehországi és galíciai kiegyezési tárgyalásokra tért át. A kormány a kiegyezési kérdést teljes erejéből elő fogja mozdítani, s ragaszkodik azon elvhez, hogy a tárgyalások tartama alatt egyetlen irányban sem szabad beállni az adott viszonyok eltolódásának akár az

egyik, akár a másik fél rovására. A legutóbbi idők belpolitikai jelenségeiben nem lát kedvezőtlen előjelet a képviselőház mostani ülésére, s bizik abban, hogy a ház megőrzi munkaképességét. Hang-

sulyozza a költségvetés elintézésének szükségességét, sajnálva, hogy a már egészen megszokottá lett abnormális viszonyok között éveken át provizoriummokkal kellett megelégedni.

Budapest polgárai felmentettek!

Első kérdés:

Bűnös-e vádlott Hoványi Kornél mint szerző abban, hogy a Budapesten nyomtatott „Budapesti Napló” című napilapnak 1912. február 27-iki számában „A főváros üzletei” felirattal közzétett s a vádiratban idézett cikknek szövegében Budapest székesfőváros városgazdasági ügyosztályáról, annak tagjainak közhivatalnoki kötelezéseire vonatkozóan olyan tényeket állított — anélkül, hogy azok valóságát a főtárgyaláson bebizonyította volna. — amely tények valóságuk esetében azon ügyosztály tagjaival szemben bünvádi vagy fegyelmi eljárást vonnának maguk után, vagy őket közmegejtésnek tennék ki.

Igen vagy nem?

Felelet: Nem.

Második kérdés:

Bűnös-e vádlott Hoványi Kornél mint szerző abban, hogy a Budapesten nyomtatott „Budapesti Napló” című napilapnak 1912. február 27-iki számában „A főváros üzletei” felirattal közzétett s a vádiratban idézett cikknek szövegében Budapest székesfőváros pénzügyi bizottságáról, annak tagjainak közhivatalnoki kötelezéseire vonatkozóan olyan tényeket állított — a nélkül, hogy azok valóságát a főtárgyaláson bebizonyította volna — a mely tények valóságuk esetében azon ügyosztály tagjaival szemben bünvádi vagy fegyelmi eljárást vonnának maguk után, vagy őket közmegejtésnek tennék ki.

Igen vagy nem?

Felelet: Nem.

Harmadik kérdés:

Bűnös-e vádlott Hoványi Kornél mint szerző abban, hogy a Budapesten nyomtatott „Budapesti Napló” című napilapnak 1912. február 27-iki számában „A főváros üzletei” felirattal közzétett s a vádiratban idézett cikknek szövegében Budapest székesfőváros tanácsáról, annak tagjainak közhivatalnoki kötelezéseire vonatkozóan olyan tényeket állított — a nélkül, hogy azok valóságát a főtárgyaláson bebizonyította volna, — amely tények valóságuk esetében azon ügyosztály tagjaival szemben bünvádi vagy fegyelmi eljárást vonnának maguk után, vagy őket közmegejtésnek tennék ki.

Igen vagy nem?

Felelet: Nem.

Tizenkét független polgár felmentett az alól a vád alól, hogy megrágalmaztam Budapest székesfőváros tanácsát, egyik ügyosztályát és pénzügyi bizottságát. Nem rágalmaztam. Igazat irtam. Mert nem állítottam soha, hogy akár a polgármester, akár a tanács bármelyik tagja illetéktelen hasznot vágott volna zsebre. Csak azt állítottam, — ezt az állításomat fentartottam az esküdtbírósg előtt is — hogy a jelenlegi rezsim könnyelműsége veszélyezteti a polgárság érdekeit és esődbe kergeti Budapest székesfővárost... Különben álljon itt egész terjedelmében az inkriminált cikk, ahogy annak idején, 1912. február 27-ikén megjelent:

A főváros üzletei.

Sertésszálló, mozi, vendéglő és a Gerbeaud-pavillon.

Allandó rovatot kellene nyitni a főváros közigazgatása körül történő botrányoknak. Huszonnégy óránként le kellene szegezni a jelenlegi rezsim könnyelmű visszaéléseit. Ordítani, tombolni kellene, mert mégis csak botrány, hogy az adózó polgárság százazrei egy lehetetlen rendszer vértanúi legyenek. A mi pénzünkről, a mi legsajátabb érdekeinkről van itt szó. A közvagyont ki kell ragadni éhes spekulánsok vértfakasztó körmei közül.

Rendet kell teremteni, szellőztetni kell, le kell mosni a szegény pirjait a főváros arculatáról. Így nem lehet tovább dolgozni, fejlődni, haladni, így a bukás örvényébe jutunk, így esődöt mond minden erkölcsi törekvés, minden ideális mozgalom. Minden esődöt mond, ami a főváros gazdagodását célozza a vállalkozók és támogatóiknak rut kapzsiséga miatt.

A gáz-panamától, le egészen a sertésszállások telkéig, a leggyanusabb üzletek egész sorozata került egy rövid éven belül napvilágra. S ha tizenkét hónap elégséges volt ennyi szennynek a felkavarására, vajjon mik történhetnek a sötét háttérben? Hány olyan panama van, amit suba alatt intéztek el? Ki tud erre feleletet adni? A Budapesti Napló álláspontja eléggé ismeretes. Mi bátor kézzel nyultunk bele a darázs-fészekbe és a jövőben is teljesíteni fogjuk köteleességünket. Holmi becsületszók nem riaszthatnak bennünket vissza attól, hogy tőlünk telhetőleg megvédjük a polgárság veszélyeztetett érdekeit.

Most is négy olyan ügy van napirenden, amelynek részletei a legélesebb kritikát hívják ki. Tárgyilagosak igyekeznünk maradni, holott a szenvedelem hangja is jogosult volna ezekkel a nyílt üzletekkel szemben.

A sertésszállások telkei.

Hetek óta van napirenden ez a botrányos ügy és minden újabb fejlemény amellől bizonyít, hogy a tanács valóságos nemzeti ajándékot akar adni a telkek tulajdonosainak, akik annak idején tudvalegolyan úgy vásárolták meg 720.000 koronáért a 175.000 négyszögölnyi területet, hogy kizárólag sertéstelep céljaira használhatják. Azóta — évek óta — nem szolgálják eredeti rendeltetésüket ezek a telkek, most pedig a tulajdonosok busás haszon mellett akarnak tudni rajta. Igen ám, de a szerződésben korlátozás van. Ezt a korlátozást akarják feloldatni — néhány száz ezer koronáért. Ugyanakkor pedig a helyzet ez:

a telkek tulajdonosai a máv-nak opeiót adtak, a melynek értelmében négyszögölönként harminc koronát kapnak a telkekért.

Majdnem hét milliót kapnak tehát és a fővárosnak négyszáz és néhány ezer koronát akarnak fizetni. Előzőleg ezt is sokallották, csak utóbb ajánlottak fel ennyit. Ezt a megoldást pedig a tanács, illetve az illetékes ügyosztály nemcsak, hogy pártolja, hanem tőlük telhetőleg elősegíti.

Ime:

1. A tanács, illetve az ügyosztály a telkek hatmillió forgalmi értékével szemben mindössze négy millió koronában állapította meg a forgalmi értéket.

2. A tanács belenyugszik abba a számításba, hogy kamatos kamatok és befektetések címén három millió kétszáz ezer koronát vonjanak le a teletulajdonosok a négy millió korona értékéből.

3. A tanács egyenesen propagálja azt az ajánlatot, hogy az így fennmaradó nyolcszáz ezer koronának a teletulajdonosok csak felét fizessék be a főváros pénztárába a korlátozás feloldásáért.

Nézzünk a szemébe ennek a hallatlan visszaélésnek és állapítsuk meg, hogy a tanács a Máv-val kötött megállapodás ismerete dacára két millióval kisebb összegben állapította meg a forgalmi értéket, tehát — még az ő számításuk szerint is — legalább egy millió koronával akarja megkárosítani a főváros közönségét.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy csak egy millió koronáról van szó. Legalább kétszerannyiról. A számítás egyszerű. Ha elegedi a főváros a teletulajdonosoknak a kamatos kamatok és befektetést és beruházási költségeket, vagyis hajlandó az ötven esztendővel ezelőtt befizetett 720.000 koronát 3.200.000 koronában tékésíteni, akkor joga nyílik arra, hogy az egész telekértékemelkedési többletet magának vándikálja. Ha ellenben a teletulajdonosok számot tartanak a telekértékemelkedési többletre, nincs joguk azt követelni, hogy az ötven esztendővel

ezelőtt fizetett tőke kamatos-kamatái és a befektetési költségek az ő számlájuk javára irassanak, mert két bört egy rókáról nem lehet lehuzni.

A helyzet tehát ez:

Vagy legalább kétmillió négyszáznyolcvanezer koronára tarthat számot a főváros, vagy pedig, leszámítva ezt az összeget, mint kamatos-kamatokat és befektetési költségeket, az egész telekérték-emelkedési differenciára, ami szintén körülbelül kétmillió négyszáz ezer koronát teszi ki. Akárhogy forgatjuk is az ügyet, a főváros súlyos kára nyilvánvaló. Eltekintve a számítási hibáktól és a tanácsnak a telektulajdonosokkal szemben tanúsított előzékenységtől, maga az a tény, hogy az illetékes ügyosztály, a telekbecslés körül kétmillió koronával „tévedett”, tiszta világításba helyezte ezt az ügyet a közvélemény előtt. Gyanús és rosszillatú üzletről van itt ismét szó, mert hiszen kétségtelen, hogy ha a főváros nem oldja fel a korlátozást, a telektulajdonosok tehetetlenül állanak és továbbra is paragon hevertetik a telkeket. Ez a korlátozás azt jelenti, hogy a telkek a főváros tulajdonai, a hasznot tehát a telektulajdonosok nem vehetik zsebre. Ha nem engednék, a kisajátítási eljárás bizonyára nem a főváros károsodását jelentené. *Vagy fizessék tehát legalább kétmillió négyszáz ezer koronát, vagy pedig nem szabad a korlátozást feloldani!*

Az állatkerti mozi.

A tanács elhatározta, hogy az állatkertben a közönség szórakoztatására mozi is berendez. Hogy oldották meg ezt a mozi kérdést? Egyszerűen úgy, hogy elfogadták egyik részvénytársaságnak kedvezőtlen ajánlatát. Pályázat nélkül ütötték nyélbe az ügyet, holott eleve is bizonyos volt, hogy pályázat esetén érkezni fognak jobb ajánlatok is. Hogy milyen furcsán járt el a tanács, annak illusztrálására közöljük az alábbi információkat:

— A tanács pályázat mellőzésével a „Projektograf”-részvénytársaságnak engedélyezte az állatkerti mozi, 1500 korona évi bérért s a napi 850 koronán felüli jövedelem ötven százalékaért. Eltekintve attól, hogy az évi bér ropant csekély, a részesedés ilyen körülmények között szintén illuzórius, mert a tervbe vett mozi, *naponta maximális nyolcszáznyolcszázötven korona jövedelmet hozhat.* Eltekintve azonban ettől, el lehetett volna fogadni ez ajánlatot, ha nem akad más pályázó. De akadt. Az Edison részvénytársaság például szintén pályázott volna és évi 3000 korona bért, valamint a *hét száz koronán felüli jövedelem ötven százaléka* akarta a városnak juttatni, ami naponta biztosan ötven koronát jelent. Az Edison részvénytársaság nem is nyugszik bele a tanács határozatába, hanem megfélebbezi a döntést a közgyűléshez. *Itt több mint tízezer koronás differenciáról van szó, remélhető tehát, hogy a közgyűlés meg fogja változtatni a tanács határozatát.*

Tehát tízezer koronánál többet dobott ki a főváros az ablakon. Ilyen gazdálkodás mellett hova jut a főváros háztartása?

Az állatkerti nagyvendéglő.

Ezt a nemzeti ajándékot ma a pénzügyi bizottság is tárgyalta és a tárgyalás során a legsúlyosabb aggályok merültek fel. Kitűnt többek között az is, hogy az évi bér nem is hatvanezer korona, hanem 22 ezer koronával kevesebb, mert az állatkerti vendéglő létesítése esetén a Wampetics-vendéglő, amely 22 ezer koronát fizet a fővárosnak, megszűnik. Báró Herzog Péter, Springer Ferenc és mások világosan rámutattak, hogy az ajánlat a főváros számára nem üzlet, hanem feltétlenül nagy anyagi áldozat. A tárgyhöz elsőnek Glück Frigyes szölt hozzá, aki természetesen pártolta az ajánlatot. Szabó József felszólalása után Herzog Péter báró ezeket mondta:

Ami a dolog lényegét illeti, tényleg a főváros és nem a vállalkozók építenek másfél milliós költséggel etablissementet. A bér nem 60.000 korona, mert 22.000 koronát elveszít a főváros azért, hogy a mostani Wampetics-vendéglő eltűnik, tehát csak 38.000 korona marad. Ilyen áldozatot nem akar hozni. A közönség ellátásáról persze gondoskodni kell, amit kisebb vendéglő és kávéház építésével is el lehet érní. Indítványozta, hogy az ajánlatot adják vissza a tanácsnak. —

Szilágyi Károly sokalja azt az áldozatot, amelylyel egy ily létesítményt csinálni akarnak és az előterjesztést nem szavazza meg.

Márkus József történeti visszapillantást vet az állatkert létesítésére. Minthogy ebbe a kultur-intézménybe a főváros már oly nagy összeget ruházott be, olyan berendezésekről is kellene gondoskodni, amelyek az állatkert látogatottságát és ezzel az állatkerti bevételek emelkedését is biztosítják. Az állatkert mai elhelyezése mellett ily nagyszabású berendezésről gondoskodni nem lehet, ideiglenes megoldáshoz pedig a maga részéről nem járul hozzá. Rámutatott azután a részvénytársaság ajánlatának előnyére, amelyről azt hiszi, hogy benne a főváros anyagi érdekei is kellő védelemben részesülnek. Elfogadja az ügyosztályi előterjesztést. Amennyiben azonban az többséget nem kapna, a tanács álláspontjára helyezkedik, amely minden ideiglenes megoldás ellen nyilatkozott.

Springer Ferenc dr. szerint az állatkert létesítésénél nem volt meg az az előrelátás, amelyre egy ily nagyszabású intézmény megteremtésénél feltétlenül szükség van. Mert ha az előrelátás meg lett volna, akkor egy ilyen kérdést, mint amilyen a vendéglő létesítése, nem tárgyalnának a megnyitás küszöbén, hanem elintézték volna már egy évvel előbb. Ha az előterjesztést el is fogadják, egy éven át akkor is ideiglenes állapotot teremtenek az állatkertben. A főváros pénzügyi szempontjából az ajánlat nem üzlet, hanem feltétlenül anyagi áldozat. Azt látja, hogy a fővárosnak nincs meg a bizodalma az intézmény prosperitása iránt és azt keresi, hogy az állatkertbe befektett négy és fél milliónyi tőke amortizációját valamiképpen biztosítsa. Erre való tekintettel az ügyosztály előterjesztését elfogadja.

Többen szólaltak még fel pro- és kontra, mire a bizottság úgy határozott, hogy a kérdést leveszi a napirendről és új ajánlatot kér Gundeléktől.

A Gerbeaud-pavillon bérlete.

Ma tárgyalta a pénzügyi bizottság a Gerbeaud-részvénytársaság beadványát is a városligeti királyi pavillon bérletének meghosszabbítása dolgában. A társaság alternatív ajánlatot tett, nevezetesen azt, hogy a főváros vállalja a szükséges átalakítások végrehajtását, adja bérbe a vendéglőt 12 évre és a részvénytársaság fizeti a megfelelő amortizációs részletet vagy pedig a részvénytársaság végzi az átalakításokat és a kapu áthelyezését 32.000 korona befektetéssel és fizeti az eddigi bért: évi 20 darab aranyat. A városgazdasági ügyosztály az utóbbi ajánlat elfogadását ajánlja, azzal a kikötéssel, hogy a bérlet tartama csak 10 év legyen. — Leitner Adolf dr. abból a szempontjából bírálja az előterjesztést, van-e jogosultsága annak, hogy a főváros egy ilyen magas nivóju vendéglőt támogasson, vagy nincsen-e annak jogosultsága. Szerinte a fővárosnak inkább a szegényebb néprétegekről kellene gondoskodnia. Ha egy vállalkozó ilyen előkelő vendéglőt akar fenntartani, fizesse a megfelelő bért. Ezért ellenzi az ügyosztály javaslatát és nyilvános árlejtés kiírását indítványozza. — Márkus József az előterjesztést elfogadja. A város feladata, hogy a lakosság minden rétegének kellemessé tegye az itt tartózkodást. Az idegenekre is gondolni kell, akiknek igényei talán még fényesebbek a főváros lakosságánál. — Herzog Péter báró rövid felszólalása után Szabó József szölt a tárgyhöz. Elismeri a vendéglő magas nivóját, de ennek megfelelően drágák is az árai. Azonkívül még nagyon kevesli a részvénytársaság által felajánlott bérleti összeget. — Glück Frigyes érti Leitner álláspontját, de annak a nézetének ad kifejezést, hogy szükség van a fővárosban jobb etablissementokra is. Ha a főváros más alapra helyezkedik, mint amire az előterjesztés helyezkedett, úgy tönkre teszi ezt a magas nivón álló vállalkozást. Elfogadja az ügyosztály előterjesztését. A bizottság többsége csatlakozott az ügyosztály előterjesztéséhez.

Tehát csatlakoztak. Ahelyett, hogy a nyilvános pályázat kiírását határozták volna el. Hány előkelő cég pályázott volna szívesen! De a mai rezsím alatt egy elv van: mindent sába alatt elintézni!

*

Ezeket irtam és az esküdtek kimondták, hogy nem vagyok bűnös. Kimondták dacára annak, hogy a bíróság legfontosabb bizonyítékaimtól elzárt. Dacára annak, hogy nem bizonyíthattam

sem a gázbotrányt, sem az Auer-égő-

ügy furcsa részleteit, sem a Krausz Mayer-féle telkek proviziós szagu ügyét, sem egyéb olyan ügyleteket, amelyek feltétlenül igazolták volna eljárásom jóhiszeműségét.

Nem engedték meg a bizonyítást arra nézve sem, hogy Bárczy István polgármester két évvel ezelőtt egyik közgyűlésen becsület-szavára jelentette ki:

— *A ma tárgyalandó ügyeken senki sem keresett.*

Visszautasították az inkriminált cikk állításainak igazolására felsorolt bizonyítékaim nagy részét is. Nem egyesítették a pert a fővárossal folyó másik sajtópörömmel, amelyben döntő jelentőségű okirati bizonyítékaim vannak. Az ügyésznek erre vonatkozólag az volt az egyetlen érve, hogy a két ügy azért nem egyesíthető, mert az egyik — a tegnapi tárgyalás — pesti, a másik — az ezután tárgyalandó — budai ügyre vonatkozik. Bebizonyítottam, hogy ez az állítás nem felel meg a valóságnak, miután a másik ügy is pesti vonatkozású. Mégsem egyesítették a két ügyet.

És mégis felmentett az esküdttörbíróság!

*

A per szereplői.

I. Az esküdtek.

Csupa nagyjellegű, független polgár, csupa megértő tekintet. Szorgalmasan jegyzetgettek. Mindvégig bíztam ezekben az esküdteknél a verdiktjében. Éreztem, hogy az nem lehet marasztaló. Most pedig a felmentő ítélet után engedjék meg bírám, hogy nekik nyújtsam át a pálmát. Én csak kötelességem teljesítettem, de ők Budapest polgárságának lelkiismeretét képviselték és az *összpolgárság nevében mondták ki, hogy közérdekből és jóhiszeműleg mondtam lesújtó kritikát a főváros gazdálkodásáról.*

Ime bírám illetve a fővárosi gazdálkodás illetékes bírámak illusztris névsora:

Rendes esküdtek:

Dr. Roheim Ödön,
Rubner Ágoston,
Milley Ferenc,
Takár Ferenc,
Schneider Róbert,
Flesch Róbert,
Kozma István,
Frimmer Ottó,
Tusák István,
Baross János,
Tedescu Dezső,
Madarassy Gyula.

Pótesküdték:

Rogátsy Kálmán.

Fellner Károly.

Ezeket a neveket jól jegyezze meg a polgárság.

Ezekhez a nevekhez fog fűződni Budapest székes-főváros megújodása!

II. A bíróság.

A szakbíró elnöke Mikovich Lajos volt. Régi nagy tudású bíró. A tárgyalás végén megköszöntem szigorú pártatlanságát. A bizonyítás kiegészítését nem engedte ugyan meg, többször meg is vonta tőlem a szót, de megtette ugyanezt Balás ügyészszel is. Szébb, világosabb rezümét pedig má: régen nem hallottam.

Nagy halálával tartozom Lázár Ernő szavazóbírónak is, aki több olyan kérdést intézett a tanukhoz, amelyek az én javamra tisztázták a tényállást. Amikor a Gerbeaud-pavillon ügyéről beszélve megemlítettem, hogy az évi husz aranyat fizető óg nyolcvan fillérért méri a kávé, Lázár Ernő volt az, aki eme adatomat helyesbítette:

— Nem nyolcvan fillérért, egy korona huszért!

Egy bíró, aki szigorú igazságszerzéstől siet a vádlott segítségére!

SZÉN, KOKSZ

nagyban és
kicsinyben.

Salamon Jakab és Ta. cég

BUDAPEST, V., Erzsébet-tér 19.

Telefonszámok: 73-96, 73-97, 73-98, 73-99.

III. Az ügyész és a védő.

Szép, megleghangu, nagyon szimpatikus ember Balás Elemér dr. kir. ügyész, az ügyészség sajtóosztályának vezetője. Ő képviselte a közvádat és bizonyára azért vette kezébe az ügyet, mert érezte hogy az ügyésznek nehéz dolga lesz a jóhiszemű, bizonyítani tudó vádlottal, főleg azonban Klein Rezső dr.-ral, a kitünő védővel szemben, aki nagy jogi tudását és teljes lelkesedését vitte ebbe a küzdelembe.

A következmények igazolták Balás ügyész ur aggodalmait. A pár nap alatt összehalmozott ügyészi adatok nem tudták meggyőzni az esküdteket. Balás ügyész jogi érveit Klein Rezső dr. verte vissza, érdemben pedig én cáfoltam meg a vád állításait.

Azért el kell ismernem, hogy senki szebben nem tudta volna védelmezni a tarthatatlan pozíciót. Végül azonban kénytelen volt visszavonulni Balás ügyész. Az ítélet elhangzása után rezignáltan mondta:

— Tudomásul veszem . . .

IV. A főváros képviselői.

Bárczy István polgármestert is beidézte a bíróság, de a polgármester ur Márkus Jenő dr. tanácsnokot küldte maga helyett. Vele jött Szabó Imre tiszti ügyész. Sajnáltam a fővárosnak ezt a két teletseges jóakaratu hivatalnokát. Különösen Márkus Jenő dr.-t, akiről nem is mulasztottam el megjegyezni, hogy ő ütötte nyélbe a főváros egyetlen jövedelmező üzletét, az állatkertet. Nagyon sajnáltam az urakat, hogy ők voltak kénytelenek végighallgatni az esküdtek lesújtó ítéletét.

V. A közönség.

A közönség rendszerint a vádlottal szimpatizál, de azért mégis jól esett a zsfolt karzat megértő, biztató tekintete. Egy nagy, meleg szemmé olvadt az érdeklődő közönség. Kivánta, szuggerálta a felmentésemet. Kora reggeltől késő estig állandó volt az érdeklődés. Az adózó polgárság filléiről volt szó . . .

*

A tanúk.

I. Serényi Gusztáv.

A Budapesti Hírlap fővárosi rovatvezetője, Serényi Gusztáv kitünő kollégám volt az első tanu. Az ő vallomása volt a legértékesebb a per kimenetelének szempontjából. Közvetlen tapasztalatok és beható tanulmányok alapján vállotta, hogy a sortészállások ügyében a főváros több millió koronáról mondott le. Ő bizonyította, hogy a sertés-telek tulajdonosainak egy része szerződésszegést követett el, de ezt a tanács nem aknáta ki a főváros javára. Érdekes és jellemző vallomását már tegnap közölte a Budapesti Napló. Még egyszer kiemelem azonban ezt a kijelentését:

— Amióta én vezetem a székesfővárosi rovatot, a Budapesti Hírlap pesszimiztikusan nézi a főváros gazdálkodását!

II. Szabó József.

Szabó József fővárosi bizottsági tag, a fővárosi ügyek egyik bátor kritikusa következett Serényi Gusztáv után. Mintha lámpaláza lett volna a máskor higgadt és tisztafejű embernek. Első kijelentése az volt, hogy a sertésszállások ügyében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fővárosnak egy fillérhez sincs joga.

A közvád természetesen sietett leszögezni ezt az állítást.

Ezzel a kérdéssel fordultam a tanu urhoz:

— Milyen álláspontra helyezkedett a tanács első javaslatával szemben?

— Kereseltem az összeget — hangzott Szabó József válasza.

— Ha önnek az volt az álláspontja, hogy a fővárosnak egy fillér sem jár, miért keveselte az összeget? Engedje meg, hogy ebben ellentmondást fedezzek fel.

Több kérdést intéztem ezután Szabó József urhoz és helyenként kénytelen voltam megállapítani, hogy nem eléggé tájékozott az ügyben.

Konstatálni kívánom azonban, hogy jóhisze-

miségét egy pillanatig se vontam kétségbe, annál kevésbé, mert többek között ezt a kijelentést tette:

— Ha ez a telekkomplexum az én kezemben volna, sokkal többet tudnék elérni. Ha az enyém lenne, elérnék 60—70 koronát négyszögölenként.

A tanut megeskették.

III. Glücksthal Samu dr.

Ezt a tanut annak a bizonyítására kértem, hogy ő is keveselte a megállapított négy milliós forgalmi értékét és körülbelül hat millió koronára becsülte a telkek értékét.

Glücksthal ur hosszú körmondatokban jelentette ki, hogy ilyen nyilatkozatot nem tett.

— Be fogom bizonyítani — mondtam — hogy az ellenkezőjét állította ennek a tanu. Bebizonyítottam abból a nyilatkozatból, amelyet nekem a Budapesti Napló részére tett.

Glücksthal: Én olyan nyilatkozatot nem tettem, amely jelenlegi álláspontommal ellenkező.

Glücksthal tanu ur ezen kijelentése után felolvastam a Budapesti Naplóban megjelent intervjút.

— Lehetséges — mondta — hogy beszéltem a vádlottal, de olyan kijelentést, hogy a telek értéke hat millió is lehet, nem tettem . . .

Glücksthal urnak megmondottam nyomban, hogy nem szoktam hazudni, hogy pedig memoriáját egy kissé alátámasszam, ma beszereztem a pénzügyi bizottság február 23-iki üléséről szóló referátát, amely a város által szubvencionált könyvmatosban jelent meg és amelyet az összes esti lapok, így a Budapesti Napló is átvettek. A Magyar Híradó szeriint:

Glücksthal Samu dr. szívesen áll a méltányosság álláspontjára, de megkívánja, hogy a kérdésben tisztán lásson. Ha el is fogadja azt a számítást, amit az ügyosztályi javaslat tesz, akkor szemben a négy millióban felvett forgalmi értékkel, az ideális megoldás az volna, hogy a telekérték-emelkedés fele megtérüljön a fővárosnak. De különben is a négy milliós végeredmény nem lehet helyes, mert az államvasutak, mint ismeretes, 30 koronás opciót adtak a telektulajdonosoknak, az előterjesztés pedig csak 20 koronára értékeli a telkeket. Így tehát legalább hat millió jönne ki. Az ügyosztály javaslatát csak oly formában hajlandó elfogadni, ha a négy millió felüli plus felerészen a főváros, felerészen pedig a telektulajdonosok javára szolgál.

Sajnálom, hogy ezt az értékes bizonyítékot, tegnap nem mutathattam be az esküdturnak. Nyilvánvaló azonban, hogy enélkül is tisztán látták a helyzetet.

IV. Hegedüs Gyula.

Hegedüs Gyula, a Pesti Napló munkatársa és fővárosi rovatvezetője. Őt arra hallgatta ki a bíróság, igaz-e, hogy a Gerbeaud-pavillon ügyében, pályázat kiírása esetén mások kedvezőbb ajánlatot tettek. Hegedüs Gyula ur a vizsgálóbíró előtt ezt a kijelentést tette:

— Nincs tudomásom a dolgról, semmit se tudok róla.

Tegnap azonban mégis emlékezett egyremásra a tanu. Elmondta például, hogy annak idején ő is kifogásolta ezt az üzletet a Pesti Naplóban, mert az volt a meggyőződése, hogy pályázatot kell kiírni.

Megkérdeztem Hegedüs urtól:

— Korrektnek tartotta ön a főváros eljárását?

— Igen — válaszolt a tanu.

Felolvastam azt a cikket, amelyből határozottan kitűnt, hogy nem tartotta korrektnek.

Tanu ezután kijelentette, hogy bár voltak kifogásai, a közgyűlés határozata után nézetét megváltoztatta.

Felolvastam a közgyűlés után kelt Hegedüs-féle referátát, amelyből kétségtelenül kitűnt, hogy tanu ur nézetét akkor se változtatta meg.

Hegedüs Gyula tanu ur ezután végig jelen volt a tárgyaláson, ma reggel pedig a Pesti Naplóban egy sor se jelent meg, se a tárgyalásról, se felmentésemről.

Finis!

A tervbe vett állatkerti nagyvendéglő ügyében bebizonyítottam, hogy a tanács szándékai ellenére minden józan bizottsági tag elnezte ezt az üzletet. Meg is hiúsult a vásár.

Bebizonyítottam továbbá, hogy a tanács előterjesztése hiányos volt. Az előterjesztésből nem tűnt ki, hogy a felajánlott hatvanezer koronás évi bér csak harmincezer koronát, miután a jelenlegi Gundel-féle vendéglő, mely huszonkétezer koronát jövedelmez a fővárosnak, megszűnik.

Balás ügyész: Kérem annak a megállapítását, hogy a tanács előterjesztéshez mellékelve van az ezt a tényt feltűntető szerződés.

Elnök elrendelte a szerződés vonatkozó pontjának felolvasását.

Csakugyan a szerződésben volt valami, az összeg említése nélkül.

Balás: No lám!

— Bocsánat, — mondtam, — én azt állítottam és ezt az állításumat fenn is tartom, hogy a tanács előterjesztéséből ennek a körülménynek kidomborítása hiányzik. A szerződést az előterjesztésnek magyaráznia kellene.

Elnök: Megállapítom, hogy a vádlottnak igaza van. Az előterjesztésben erről nincsen szó.

— Nincsen szó, — ismételtem, — ellenben ezt a körülményt a pénzügyi bizottságban, a tájékozatlan városatyák előtt Herczog Péter báró tárta fel.

Enyit az állatkerti ügyben.

Bizonyítottam továbbá, hogy a főváros az állatkerti mozt pályázat nélkül adta ki, holott akadt volna más pályázó is, az Edison részvénytársaság, amely nagyobb bért ajánlott.

Bizonyítottam, illetve plauzibilissé tettem, hogy a nagyközönség elé ez az üzlet téves formában jutott el és azért történt meg, hogy a határozat ellen felebbező Edison részvénytársaság ajánlatának egyik része szintén téves.

Balás: Bizonyítani kívánom, hogy a Projektograf részvénytársaság ajánlata jobb volt, mint az Edison részvénytársaságé. Az előbbi ezeröttszáz koronát és a heti bevétel bizonyos százalékát ajánlotta fel, míg az Edison részvénytársaság bár háromezer koronát ajánlott, de részesedés címén csak a napi hétszázötven koronán felüli jövedelemből százalékot.

— Ez azért történt, tisztelt esküdt uraim, — hangsúlyoztam, — mert a titokban kötött üzlet abban a formába került nyilvánosságra, hogy a Projektograf részvénytársaság napi nyolcszáz koronán felüli jövedelemből ajánlott fel részesedést. Ebben a hiszemben tettem meg jobb ajánlatát az Edison. Ime esküdt uraim ez a következménye annak, hogy a fővárosnál pályázat nélkül intéztek el ügyeket, a nyilvánosság kizárásával. Egyébként tisztelt esküdt uraim be tudom bizonyítani, hogy dacára az Edison részvénytársaság tévedésének, ajánlata mégis jobb volt, mint a Projektografé. Az ügyész ur által bemutatott hivatalos pénztári kimutatásból kitűnik, hogy a Projektograf-társaság által a főváros pénztárába befizetett részesedés 270 korona. Ehhez hozzáadva az évi bért, mindössze ezerhatszázötven korona. Ezzel szemben az Edison évi bér fejében háromezer koronát ajánlott.

Balás ügyész ingerülten ugrik fel.

Elnök: Tessék türelemmel lenni.

Balás: De nem tűrhetem . . .

Elnök: Tessék leülni, nem adom meg a szót. Lesz alkalma elmondani a vádbeszédben.

Balás ügyész ur erre leült.

Beszélgjek a Gerbeaud pavillon bérletéről is? Ezt a nagyszerűen jövedelmező üzletet a főváros tudvalevőleg pályázat nélkül adta bérbe évi — 20 aranyért.

A tanács eredeti javaslatja az volt, hogy az évi 20 arannyal szemben a város fizesse a társaság 5000 koronás terheit.

Bebizonyítottam az esküdteknek, hogy ilyen üzletet nem lehet realísnak nevezni. Bebizonyítottam azt is, hogy amikor az inkriminált cikket irtam, a tanácsnak ez a pozíciója fennállott, csak később éppen a támadások hatása alatt változtatták meg.

Bebizonyítottam, hogy abszurdum egy jól jövedelmező üzletet ilyen kedvezményekkel spekulálni. Olyan üzletet, ahol a kávé ára 80 fillér.

— Egy korona husz fillér! — mondta Lázár Ernő szavazóíró.

Tovább nem folytatom . . .

A sertésszállás telkei? Igazságom bebizonyításánál a fősúlyt nem is a szerződésellenes tényekre, hanem erre a tiszta, átlátszó tényre fektettem:

A telektulajdonosok kamatos kamatostul kapják vissza a telekbe fektetett összeget és így 3.200.000 K-t kapnak; helott nyilvánvaló, hogy évtizedeken át dusan élvezték a telek hasznát. Ötven esztendő alatt kétezerkétszázötven millió korona forgalma volt a sertéspiácnak, szóval buzás volt itt is a haszon. Egy rókáról két bőrt huztak tehát le ezzel a 3.200.000 koronás ajánlattal.

Konstatáltattam továbbá, hogy az ügylet voltaképpen nem is perfekt még. Az iratok hét hónap óta vannak jóváhagyás céljából a belügyminisztériumban, dacára annak, hogy a főváros határozatát senki se felebbezte meg.

— Megtörténhetik, — mondtam — hogy a miniszter nem fogja jóváhagyni az üzletet, hogyan ítélhetne el tehát az esküdtbiróság?

*

Hét óra felé [Balás ügyész elmondta vádbeszédét. Számokkal kívánok dolgozni — mondotta. — Azután számokkal dolgozott. Olyan formán, mint a ligeti kikiáltó;

— Tisztelt közönség! Tessék besétálni. Itt látható az óriási kigyó. Felülről lefelé 10 méter, alulról felfelé nyole méter, összesen tisztelt esküdt uraim 26 méter.

De Balás ügyész ur kénytelen volt így operálni. Másodszor, mert nem volt igazsága. Először, mert csak napokig tanulmányozta az ügyet.

Meg is mondtam neki:

— Engem vádol az ügyész ur felületességgel, aki több mint két esztendeje behatóan foglalkozom városi ügyekkel? Engem vádol felületességgel — néhány napi tanulmány után...

Sok mindent elmondtam még védbeszédemben, amely Klein Rezső dr. jogi érvekben gazdag beszéde után következett.

Az igazság megacélozta erőmet. Tudtam beszélni, Voltak érveim. Voltak ötleteim is, amelyek mosolyra készítették nemcsak az esküdteket, hanem a bíróság tagjait is. Éreztem, hogy a hangulat melletttem van. És kilenc óra után néhány perccel felmentettek. A közönség megéljenezte az esküdteket, az elnök rendre intette a közönséget, féltiz órakor pedig már a Palermo-kávéházban ültem. Még csak azt mondom el, hogy a felmentő ítélet után, ezekkel a szavakkal fordultam az esküdt urakhoz:

— Nagyon köszönöm esküdt uraim. Köszönöm Budapest polgárainak. Önökért érdemes dolgozni!

Budapest polgáraiért érdemes dolgozni!

Hoványi Kornél.

*